

Out of Art – actuele outsider art/contemporary outsider art

Hans Kuiper

Hagenaar Hans Kuiper (1957) bouwt zijn schilderijen op uit samengevoegde observaties van steden en landschappen. Hij heeft de ultieme vrijheid nodig om te schilderen. Het is een voorwaarde om toegang te krijgen tot andere waarheden. Elke stad en vrijwel elk landschap geeft hij een naam, zoals daar zijn: Bonne van Treten, Hoterpleten en Rhoondrecht. De kijker ziet een onwerkelijke wereld, maar voor de maker is het een nieuwe realiteit. Vandaag bezoek ik Hans Kuiper in de werkplaats van Atelier De Haagse School in de hofstad.

Geen olieverf

De zomerse hitte van de laatste dagen hangt nog in het atelier. Hans Kuiper kijkt me doordringend aan als hij mij de hand schudt. Hij is voorbereid op mijn komst, maar houdt de eerste minuten enige afstand. Kuiper kreeg op jonge leeftijd mogelijk een autistische stoornis na een hersenvliesontsteking. Als klein jongetje leerde hij praten doordat zijn moeder de stofzuigerslang aan zijn oor hield en zij via de slang met hem sprak. Zo werd hij niet afgeleid door andere prikkels. Een vooruitziende blik van zijn moeder, want tegenwoordig wordt, gestoeld op hetzelfde principe, regelmatig de 'WhisperPhone' aangeraden om autistische kinderen te ondersteunen bij het aanleren van taal. In 1995 ging Kuiper werken bij Atelier De Haagse School. Zijn fascinatie voor het tekenen van steden en landschappen was vroeg begonnen en het atelier was de uitgelezen plek om zijn talent verder te ontwikkelen. Door het experimenteren met materialen liet hij zijn vertrouwde kleurpotloden achterwege en koos voor acrylverf. "Nee, geen olieverf, dat is een vieze bezigheid, geknoei met terpentijn en zo en smerige lappen. En het blijft hardnekkig aan je handen plakken." Hij werkt hier vier dagen in de week en op maandag doet hij thuis het huishouden.

Verzonnen steden

Kuiper toont me zijn werkplaats. Potten verf en kwasten staan netjes gerangschikt op een plank. Het lijkt wel alsof er nooit gebruik gemaakt wordt van deze strak geordende plek. Maar het tegendeel is waar; Kuiper heeft hier inmiddels een enorm oeuvre opgebouwd. Hij wijst op een dikke rij ingelijste beeldende werken die tegen de muur leunen. En dan zijn de schilderijen die elders hangen nog niet eens meegerekend. Kuiper maakt tweedimensionaal werk, meestal figuratief. "Ik schilder verzonnen steden en landschappen en geef elke stad of landschap een naam. Ik schilder voor mezelf een nieuwe werkelijkheid en voor wie er naar kijkt is het een onwerkelijke wereld." Omdat het ondoenlijk is de omvangrijke stapel schilderijen door te lopen, bekijken we de werken op de computer. Kuiper maakt een selectie van wat hij me per se wil laten zien. Hij is verbolgen over het feit dat veel namen van zijn steden niet goed zijn gespeld. Hij moppert binnensmonds niet verstaanbare verwensingen en eist dat ze onmiddellijk goed worden gespeld. Als de correctie gedaan is, begint hij in alle kalmte zijn verhaal. "De binnenstad van Rhoondrecht heb ik in Amsterdamse stijl geschilderd. Ik houd van trapgevels, versieringen aan huizen, straatverlichting, ramen en de sfeer van vroeger. Ik heb de huizen ook zelf gezien." Het gebruik van veel witte belijningen maakt dit pittoreske werk helder. Een autoloze weg, veel mensen op de stoep en hier en daar een enkeling op straat. Ouderwetse verlichting hangt hoog aan een draad aan de huizen en werpt een schaduw op straat. De voorste draden lijken in het niets op te lossen. De blauwe lucht en de witte bewolking in de verte kondigen de komst van ander weer aan. De meeste stadsgezichten schildert Kuiper zonder mensen en auto's. "De mensen, auto's en ook reclameborden krijgen de meeste aandacht en leiden dan af van de gevels die ik schilder."

Opwindende steden

Wat opvalt, is dat de ene keer met grove, en de andere keer met fijne penseelstreken wordt gewerkt. Hier heeft Kuiper wel een verklaring voor. "Bijvoorbeeld het centrum van Alieveen is geen opwindende stad; leuk om een keer gezien te hebben. Ik zou er niet meer doorheen rijden. Eén keer is genoeg. Daarom heb ik het losjes en grof geschilderd en van een afstand. Anders dan Rhoondrecht, dat heb ik precies en van dichtbij geschilderd. Rhoondrecht is veel interessanter. Allebei de steden hebben een eigen karakter." Afgaand op zijn levendige beschrijving, lijkt het alsof hij de steden naar eigen waarneming vastlegt, maar voor Kuiper wordt elke stad die hij schildert een nieuw 'verzonnen' stad. Hij kan hem zelfs meerdere keren bezoeken. Het is zijn eigen realiteit. Tijdens de autotocht op weg naar de vele steden die hij en zijn moeder werkelijk bezoeken, verzint hij nieuwe steden. Hij plakt als het ware fragmenten van wat hij ziet aan elkaar en zo wordt in zijn hoofd een nieuwe stad geboren. "Mijn moeder en ik hebben al veel gezien. Het is jammer dat zij ouder wordt en slecht ter been is."

Het verdriet van België

Een schilderij met de titel Het verdriet van België blijkt niets te maken te hebben met de schrijver Hugo Claus (1929-2008). Kuiper hoorde de opmerking toen iemand zijn schilderij bekeek en nam de titel over. De aandacht gaat onmiddellijk naar het raam waar de Nederlandse wielrenner Erik Dekker met zijn armen omhoog het overwinningsgebaar maakt. Het Vlaamse achterhuis met de oranje deur heeft iets armoedigs. “Het verdriet”, zegt Kuiper “zit in het elektriciteitskastje dat buiten is gebouwd in plaats van binnen”. Bij Kuiper moet immers alles zijn, zoals het hoort. “Als ik in Den Haag loop, moet ik me soms bedwingen om de sloten van de deuren die niet precies sluiten, opnieuw aan te brengen. Het is zo eenvoudig: even er afschroeven en opnieuw monteren. Gelukkig kan ik er afblijven.”

Als “een uitgeknepen citroen”

Heeft hij altijd inspiratie? “Nee”, zucht Kuiper hartgrondig, “soms voel ik me zo leeg als een uitgeknepen citroen. Is dit nu een spreekwoord of verzin ik dit? Meestal ga ik dan lege landschappen schilderen. Vanuit de leegte ga ik me weer beter voelen. Ik schilder sferen waar ik me prettig bij voel”. Kuiper houdt van de kleuren in het gras, in de lucht en in de wolken. Het lichteffect in zijn landschappen is dan ook verbazend knap geschilderd en roept inderdaad een prettige sfeer op. Zo ook de afspiegeling van de blauwe lucht in een bijna leeg landschap. Ver aan de horizon doemt een stadje op. De liefelijkheid van het landschap verradt niet dat de schilder in die leegte op zoek is naar nieuwe inspiratie. De titel Lieve Heer wijst op iets hemels. Het vele wit maakt het doek fris en speels. Het mysterie van de dood lost Kuiper hier op door de goden en de overledenen in het witte wolken spel tegen de blauwe lucht te laten wonen. “Daar worden de doden weer levend.” Het experimenteren met een droge kwast op nat papier om watereffecten krijgen, vindt Kuiper een boeiende bezigheid.

Nagebootste opdracht

Op de vraag of hij weleens iets naschildert, reageert hij verbaasd. “Nee, ik moet me vrij voelen in het schilderen. Dan kan ik schilderen wat ik wil. Soms krijg ik een opdracht. Dat noem ik een ‘nagebootste opdracht’. Ik doe wat zij vragen. Zoals het huis van mijn broer; die woont toevallig naast het atelier. Of de achterkant van het gebouw van de Raad van State. Ik neem dan een fototoestel mee en ga op een bankje het gebouw bekijken.” Het monumentale pand is geschilderd in een sfeer van stille eenvoud. Een lange rij strak geschoren bomen vormt de statige toegang tot de achterkant van het gebouw. Reproducties van dit werk worden bij het afscheid van personeelsleden als cadeau meegegeven. “Natuurlijk ben ik er trots op, maar eigenlijk vind ik het niet kunnen. Ik heb ook geen ambitie om beroemd te worden. Ik wil liever vrij zijn en mezelf.” Ondertussen houdt Kuiper de aantekeningen die ik maak goed in de gaten en verbetert hij de spelling van een titel. De augustuszon schijnt ongenadig in de computer-ruimte, maar Kuiper heeft er geen last van en toont me het ene schilderij na het andere. De namen duikelen over elkaar heen: Kabroek, Centrum van Alieveen, Theter stad enzovoorts. Uiteindelijk neem ik afscheid van een origineel kunstenaar met wie ik een ochtend mocht meereizen door zijn wonderlijke steden en liefelijke landschappen.

Tekst: Phia Verstraete

atelierdehaagseschool.nl

